

Edgara Dubiņa ceļveža „Kurzeme” (Rīga: autora izdevums, 1993)* un
 apgāda „Jumava” piesavinātā un pārpublicētā teksta
 (*Guide/Ceļvedis „Kurzeme”*. Rīga: Jumava, 2007) salīdzinoša tabula

*Ceļveža manuskripts mašīnrakstā glabājas Edgara Dubiņa personiskajā arhīvā
 Teksta tulkojums vācu valodā publicēts grām.: Thomas Maess (Hg.). *Lettland. Leer: Mundo Verlag*, 1993
 Teksts pieejams arī internetā: [Edgars Dubiņš. Tūrisma E-ceļvedis <Latvija> / http://www.tournet.lv/page.php](http://www.tournet.lv/page.php)

Oriģinālteksts	Apgāda „Jumava” pārpublicētais teksts: Kurzeme. Rīga: Jumava, 2007.
<p>KURZEME (KURLAND)</p> <p>Kurzeme ir kultūrvēsturisks novads Latvijas rietumos, kas aptver Liepājas, Kuldīgas, Ventspils un Talsu rajonu, kā arī Saldus un Tukuma rajona lielāko daļu.</p> <p>Rietumu pusē Kurzeme visgarām pieklaujas Baltijas jūrai, bet ziemeļaustrumos robežojas ar Rīgas jūras līci. Teritorijas ziemeļu daļai ir dabiskas pussalas veids, tādēļ to sauc arī par Kurzemes pussalu. [..]</p> <p>Kurzemes piejūras stāvoklis jau kopš tālas senatnes izšķiroši ietekmējis arī iedzīvotāju migrācijas procesus, sakarus ar kaimiņiem un kultūras dzīvi. Kamēr vēl nebija sākusies jūrniecības attīstība, no jūras puses Kurzeme bija nepieejama. Grūti pārvarams šķērslis tolaik bija arī ar biezu, mitru mežu aizaugušais Zemgales līdzenums, ar kuru Kurzeme robežojas austrumos. Tālab visērtākie sakari novada iedzīvotājiem bija ar zemēm, kuras atradās dienvidos no Kurzemes, t.i., ar tagadējās Lietuvas rietumdaļu un</p>	<p>KURZEMES NOVADA VĒSTURE</p> <p>Kurzemes novads Latvijas rietumos aptver Liepājas, Kuldīgas, Ventspils un Talsu rajonu, kā arī Saldus un Tukuma rajona lielāko daļu.</p> <p>Ziemeļaustrumos Kurzeme robežojas ar Rīgas jūras līci, bet rietumu pusē visgarām pieklaujas Baltijas jūrai. Teritorijas ziemeļu daļai ir dabiskas pussalas veids, tādēļ to sauc arī par Kurzemes pussalu.</p> <p>Kurzemes piejūras stāvoklis jau kopš tālas senatnes izšķiroši ietekmējis arī iedzīvotāju migrācijas procesus, sakarus ar kaimiņiem un kultūras dzīvi. Kamēr vēl nebija sākusies jūrniecības attīstība, no jūras puses Kurzeme bija nepieejama. Grūti pārvarams šķērslis tolaik bija arī ar biezu, mitru mežu aizaugušais Zemgales līdzenums, ar kuru Kurzeme robežojas austrumos. Tālab visērtākie sakari novada iedzīvotājiem bija ar zemēm, kuras atradās dienvidos no Kurzemes, t. i., ar tagadējās Lietuvas rietumdaļu un</p>

Austrumprūsiju. Ar Lietuvu Kurzemei bija ērta satiksme pa Rietumkurzemes augstieni, bet ar Austrumprūsiju - gar jūras krastu (pa pludmali).

Aizsākoties jūras kuģniecībai, Kurzemes iedzīvotāji nodibināja kontaktus arī ar aizjūras tautām. Tie jūtami sekmēja vietējo cilšu valstiskās iekārtas, tirdzniecības un kultūras attīstību. Tajā pašā laikā kurzemnieki arī turpmāk bija pasargāti no sadzīviskiem sakariem ar svešu tautu lielām masām. Acīmredzot tieši tādēļ Kurzemes iedzīvotāju etniskais sastāvs līdz pat mūsu dienām palicis daudz noturīgāks nekā, teiksim, latviešiem Latgalē. Arī etnogrāfiskās paražas un tautu tērpu savdabība Kurzemes piejūras joslā (īpaši Rucavā, Bārtā un Alsungā) saglabājusies labāk nekā Latvijas austrumos.

[..]

Kurzemes iedzīvotāju etnisko grupu robežas noteiktāk sāka iezīmēties tikai pirmajos gadsimtos pēc Kr. Mazkatužu kapulauka izpētē iegūtie dati rāda, ka Kurzemes dienvidrietumos ap to laiku dzīvojuši pirmkurši, bet ziemeļdaļa, spriežot pēc apbedījumiem akmeņkrāvumu kapos, - Baltijas somu senči (pirmlībieši).

Kā uzskata zviedru arheologi, ap 400. gadu sākušies regulāri sakari baltu cilšu un senzviedru starpā, savukārt laikposmā no 650. gada līdz 850. gadiem Grobiņā (iespējams, arī Kapsēdē) jau pastāvējušas skandināvu, resp., sveju un gotlandiešu kolonijas. Vēlākie

Austrumprūsiju. Ar Lietuvu Kurzemei bija ērta satiksme pa Rietumkurzemes augstieni, bet ar Austrumprūsiju — gar jūras krastu.

Aizsākoties jūras kuģniecībai, Kurzemes iedzīvotāji nodibināja kontaktus ar aizjūras tautām, kas sekmēja vietējo cilšu valstiskās iekārtas, tirdzniecības un kultūras attīstību. Tomēr kurzemnieki arī turpmāk bija pasargāti no sadzīviskiem sakariem ar lielām svešu tautu masām. Iespējams, tādēļ Kurzemes iedzīvotāju etniskais sastāvs līdz pat mūsu dienām palicis daudz noturīgāks nekā latviešiem Latgalē. Arī etnogrāfiskās paražas un tautas tērpu savdabība Kurzemes piejūras joslā (īpaši Rucavā, Bārtā un Alsungā) saglabājusies labāk nekā Latvijas austrumos.

Kurzemes iedzīvotāju etnisko grupu robežas noteiktāk sāka iezīmēties tikai pirmajos gadsimtos pēc Kr. Mazkatužu kapulauka izpētē iegūtie dati rāda, ka Kurzemes dienvidrietumos ap to laiku dzīvojuši pirmkurši, bet ziemeļdaļā, spriežot pēc apbedījumiem akmeņkrāvumu kapos, — Baltijas somu senči (pirmlībieši).

Kā uzskata zviedru arheologi, ap 400. gadu sākušies regulāri sakari baltu cilšu un senzviedru starpā, savukārt laikposmā no 650. gada līdz 850. gadiem Grobiņā (iespējams, arī Kapsēdē) jau pastāvējušas skandināvu — sveju un gotlandiešu — kolonijas. Vēlākie

vikingu sirojumi Kursā (kopš 7. gs.) veicinājuši militārās mākslas un agrīno valstisko veidojumu rašanos. Tā Saksis Gramatiķis "Dāņu vēsturē" raksta, ka ap 750. gadu Brovallas kaujā starp dāņiem un zviedriem Smolandē dāņu pusē piedalījušies līvi, bet zviedru pusē - Kurši. Savukārt Hamburgas un Brēmenes arhibīskapa Rimberta darbā "Svētā Anskara dzīve" pieminēta no piecām novadu zemēm sastāvoša kuršu valsts.

[..]

Pāvesta Gregorija IX nodoms bija jaunkristītās zemes, pirmām kārtām Kursu, ar legāta starpniecību pakļaut tieši pāvestam. Turpretī 1202. gadā dibinātais Zobenbrāļu ordenis, Rīgas domkapituls un rāte 1230. gadā slēdzot mieru ar deviņiem Austrumkursas (Vanema) novadiem, gribēja tos iegūt savā pārvaldījumā. Taču kurši izmantoja katru izdevību, lai atbrīvotos no svešās virskundzības.

Turpmākajos gadu desmitos Livonijas ordenis Kursas pakļaušanā jau piedalījās ar ievērojamiem militāriem spēkiem. 13. gs. vidū tas uzcēla pili Kuldīgā, kur noietināja garnizonu. Ordeņa centienus sagrābt pēc iespējas vairāk zemes Kursā atbalstīja arī Vācu Svētās Romas impērijas ķeizars Frīdrihs II. Jau 1242. gadā pāvesta legāts Sabīnas (bijušais Modenas) bīskaps Vilhelms noteica, ka ordenim pienākas 2/3 no iekarotās Kursas teritorijas, bet Kursas bīskapam tikai 1/3. 1253. gadā ordenis un

vikingu sirojumi Kursā (kopš 7. gs.) veicinājuši militārās mākslas un agrīno valstisko veidojumu rašanos. Tā Saksis Gramatiķis "Dāņu vēsturē" raksta, ka ap 750. gadu Brovallas kaujā starp dāņiem un zviedriem Smolandē dāņu pusē piedalījušies līvi, bet zviedru pusē — kurši. Savukārt Hamburgas un Brēmenes arhibīskapa Rimberta darbā "Svētā Anskara dzīve" pieminēta no piecām novadu zemēm sastāvoša kuršu valsts.

Pāvesta Gregorija (1227-1241) IX nodoms bija jaunkristītās zemes, pirmām kārtām Kursu, ar legāla starpniecību pakļaut tieši pāvestam. Turpretī 1202. gadā dibinātais Zobenbrāļu ordenis, Rīgas domkapituls un rāte 1230. gadā, slēdzot mieru ar deviņiem Austrumkursas (Vanema) novadiem, gribēja tos iegūt savā pārvaldījumā. Taču kurši izmantoja katru izdevību, lai atbrīvotos no svešās virskundzības.

Turpmākajos gadu desmitos Livonijas ordenis Kursas pakļaušanā piedalījās jau ar ievērojamiem militāriem spēkiem. 13. gs. vidū tas uzcēla pili Kuldīgā, kur noietināja garnizonu. Ordeņa centienus sagrābt pēc iespējas vairāk zemes Kursā atbalstīja arī Vācu Svētās Romas impērijas ķeizars Frīdrihs II Jau 1242, gadā pāvesta legāls Sabirtas (bijušais Modenas) bīskaps Vilhelms noteica, ka ordenim pienākas 2/3 no iekarotās Kursas teritorijas, bet Kursas bīskapam tikai 1/3, 1253. gadā ordenis un

Kursas bīskaps tad arī tā sadalīja savā starpā kuršu novadus.

1260. gadā Durbes kaujā, kad kurši pārgāja žemaišu pusē, ordenis cieta smagāko sakāvi 13. gadsimtā. Drīz vien sākās lielā prūšu sacelšanās Erkus Manta vadībā, nedaudz vēlāk sacēlās sāmsalieši. Kuršiem uz īsu laiku bija izdevies atbrīvoties no ordeņa virskundzības. Taču 1267. gadā ordeņa mestrs Luterbergas Oto noslēdza mieru ar kuršiem, kuri apņēma pakļauties ordenim, maksāt tam nodevas un pildīt kļaušas.

[..]

Līdz 1561. gadam Kurzeme ietilpa Livonijas valstu konfederācijā. No 1561. gada līdz 1795. gadam tā atradās Kurzemes un Zemgales hercogistes sastāvā (formāli hercogiste bija Polijas karaļa lēnis, bet faktiski - patstāvīga valsts).

1795. gadā novada teritorija kļuva par Krievijas impērijas Kurzemes guberņu un šādu statusu saglabāja līdz 1918. gadam, kad nodibinājās Latvijas Republika.

Kursas bīskaps tā arī savā starpā sadalīja kuršu novadus.

1260. gadā Durbes kaujā, kad kurši pārgāja žemaišu pusē, ordenis cieta smagāko sakāvi 13. gadsimtā. Drīz vien sākās lielā prūšu sacelšanās Erkus Manta vadībā, nedaudz vēlāk cīņu uzsāka arī sāmsalieši. Kuršiem uz īsu laiku bija izdevies atbrīvoties no ordeņa virskundzības. Taču 1267. gadā ordeņa mestrs Luterbergas Oto noslēdza mieru ar kuršiem, kuri apņēma pakļauties ordenim, maksāt tam nodevas un pildīt kļaušas.

Līdz 1561. gadam Kurzeme ietilpa Livonijas valstu konfederācijā. No 1561. līdz 1795. gadam tā atradās Kurzemes un Zemgales hercogistes sastāvā.

Pēc Livonijas valsts sabrukuma 1561. g. Kurzeme un Zemgale pārtapa Kurzemes hercogistē. Hercoga Jēkaba valdīšanas laikā (1642-1682) Kurzeme pieredzēja vēl nebijušu uzplaukumu. Dažos gados visā hercogistē lika radīti daudz dažādu manufaktūru — audumu, stikla, kristāla ražošanai, kuģu būvētavas, kā arī dzelzs cepji un lietuves, kur gatavoja arī lielgabalus. Šī produkcija bija pasaules labāko sasniegumu līmeni.

1795. gadā novada teritorija kļuva par Krievijas impērijas Kurzemes guberņu un šādu statusu saglabāja līdz 1918. gadam, kad tika nodibināta Latvijas Republika.

[..]

KULDĪGA (GOLDINGEN)

"Kurzemes sirds" Kuldīga, kuru mēdz dēvēt arī par gleznotāju paradīzi, atrodas Ventas upes krastos pie krāšņā Rumbas ūdenskrituma.

[..]Vēsture. Kuldīgas apkārtni baltu ciltis sākušas apdzīvot 2. gadu tūkstoši pr. Kr. Tagadējā Kuldīgas teritorija 9.-13. gs. ietilpa senās Kursas zemē Bandavā, kuras centrs bija nocietināta kuršu pils un apmetne Veckuldīgas pilskalnā.

[..]

Mūra pili, vecāko ordeņa pili Kurzemē, starp 1242. un 1245. gadu Ventas kreisajā krastā ieprētīm Rumbai uzcēla ordeņa mestrs Dītrigs fon Grēningens. Pils kļuva par Kuldīgas komturejas un ordeņa Kurzeme zemju pārvaldes centru. Tās tuvumā strauji izauga pilsēta, kura rakstītos avotos kā "oppidum" pirmo reizi minēta jau 1263. gadā.

14. gs. vidū Kuldīga pirmā Kurzemē ieguva tādas pašas pilsētas tiesības kā Rīga, bet 15. gs. kļuva par Hanzas locekli.

[..]

Krāšņas rezidences stāvokli Kuldīgas pils atkal atguva hercoga Jēkaba laikā (1642 - 1682), kas bija visai labvēlīgs periods arī pilsētas izaugsmē. 1680. gadā Kuldīgā jau bija ap 3000 iedzīvotāju. Pilsētā strauji attīstījās amatniecība, tika ierīkota neliela kuģu būvētava, salpetra un kālija vārītavas, pirmās papīra dzirnavas Kurzemē u.c. uzņēmumi.

[..]

KULDĪGA

"Kurzemes sirds" — viena no vissenākajām un reize arī gleznainākajām pilsētām Latvijā — Kuldīga atrodas Ventas upes krastos pie krāšņā ūdenskrituma.

Kuldīgas apkārtni baltu ciltis sākušas apdzīvot 2. gadu tūkstoši pr. Kr. Tagadējā Kuldīgas teritorija 9.-13. gs. ietilpa senās Kursas zemē Bandavā, kuras centrs bija nocietināta kuršu pils un apmetne Vec-kuldīgas pilskalnā.

Mūra pili, vecāko ordeņa pili Kurzemē, uzcēla starp 1242. un 1245. gadu Ventas kreisajā krastā ieprētīm rumbai.

Tās tuvumā strauji izauga pilsēta, kura rakstītos avotos pirmo reizi minēta jau 1263. gadā.

14. gs. vidū Kuldīga pirmā Kurzemē ieguva tādas pašas pilsētas tiesības kā Rīga, bet 15. gs. kļuva par Hanzas locekli.

Krāšņas rezidences stāvokli Kuldīgas pils atkal atguva hercoga Jēkaba laikā (1642-1682), kas bija labvēlīgs periods Kuldīgas kā Kurzemes galvaspilsētas izaugsmē. Strauji attīstījās amatniecība, tika ierīkota neliela kuģu būvētava, salpetra un kālija vārītavas, pirmās papīra dzirnavas Kurzemē u. c. uzņēmumi.

Teika stāsta, ka Ventas krastā, tur, kur tagad paceļas bendes namiņš, reiz dzīvojis burvis. Viņš nokaitinājis pašu nelabo. Velns piebēris maisu pilnu akmeņiem un gribējis apbērt burvja māju. Bet burvis iedziedājies kā gailis, īstais gailis atsaucies, un iztraucētais Velns akmeņu blāķi nosviedis Ventā. Tā esot cēlies Kuldīgas lepnums **Ventas rumba**, viens no platākajiem (110 m) ūdenskritumiem Eiropā (tā augstums ir 2 m).

Otrs skaistākais dabas objekts Kuldīgā, kas aizvien saistījusi daudzo tūristu uzmanību, ir pilsētas centru šķērsojošā **Alekšupīte**. Lejtecē, netālu no ietekas Ventā upīte krīt no 4 m augstuma. Tas ir augstākais dabiskais ūdenskritums Kurzemē, kuram līdzās aplūkojamas 13. gs. celtās pils dzirnavas (atjaunotas 1807. g.). Upītes pretējā krastā Baznīcas ielā 34 atrodas virspilskunga namiņš (17. gs. sāk.).

[..]

Kuldīgas **Rātslaukums** dokumentos pirmo reizi pieminēts 17. gs. Interesanti, ka, apbūvē, kas ieskauj laukumu, vēl mūsu dienās redzams gan **Vecais**, t.i., 17.gs. rātsnams, gan historicisma stilā veidotais **Jaunais rātsnams**. Līdzās Rātslaukumam, Alekša upītes krastā (Baznīcas ielā 7)

Teika stāsta, ka Ventas krastā, tur, kur tagad paceļas Bendes namiņš, reiz dzīvojis burvis. Viņš nokaitinājis pašu nelabo. Velns piebēris maisu pilnu akmeņiem un gribējis apbērt burvja māju. Bet burvis iedziedājies kā gailis, īstais gailis atsaucies, un iztraucētais velns akmeņu blāķi nosviedis Ventā. Tā esot cēlies Kuldīgas lepnums **Ventas rumba**, ko uzskata par platāko ūdenskritumu Eiropā (pakavveida ūdenskrituma garums — 249 m, augstums ap 2 m).

Lielisks skats uz Ventu un Ventas rumbu paveras no 1874. gadā celtā ķieģeļu tilta, **kurš** ir viens no garākajiem (164 m) šāda veida tiltiem Eiropā.

Skaists dabas objekts Kuldīgā ir pilsētas centru šķērsojošā **Alekšupīte**. Lejtecē, netālu no ietekas Ventā, upīte krīt no 4 m augstuma. Tas ir augstākais dabiskais ūdenskritums Kurzemē. **Alekšupīti** cieši ieskaujošā apbūve veido unikālu 17.-18. gs. mazpilsētas ēku ansambli. Līdzās Alekšupītei aplūkojamas 13. gs. celtās **pils dzirnavas** (atjaunotas 1807).

Kuldīgas **Rātslaukums** dokumentos pirmo reizi minēts 17. gs. interesanti, ka apbūvē, kas ieskauj laukumu, vēl mūsu dienās redzams gan **Vecais**, t. i., 17. gs. **rātsnams**, gan historicisma stilā veidotais **Jaunais rātsnams**. Līdzās Rātslaukumam, Alekšupītes krastā (Baznīcas ielā 7),

atrodams vēl viens nozīmīgs apskates objekts - vecākā dzīvojamā ēka Kuldīgā, kura celta 1670. gadā, bet pārbūvēta 1742. gadā.

Netālu no Rātslaukuma, Raiņa ielā 6 paceļas Sv. Trīsvienības katoļu baznīca, kurai pamatakmens ielikts 1641. gadā hercoga Jēkaba klātbūtnē. Šī ārēji atturīgā celtne var lepoties ar visgreznāko interjeru Kurzemes katoļu dievnamu starpā. Īsti sakrālās mākslas dārgumi ir skulptūra "Madonna ar bērnu" (16. gs. sāk.), apgleznotais biktsols (1691), kancele (18. gs. sāk.), divi rokoko sānu altāri (1777) un 1818. - 1820. gadā par Aleksandra I dāvinātajiem līdzekļiem darinātais centrālais altāris, kurā saglabājusies arī daļa 18. gs. skulptūru.

[..]

ALSUNGA
(ALLSCHWANGEN)

Alsunga (30 km uz rietumiem no Kuldīgas) Latvijā ir populāra ar to, ka vietējie iedzīvotāji suiti saglabājuši un vēl mūsdienās turpina kopt savas spilgti izteiktās etnogrāfiskās īpatnības. Tās izpaužas gan tautas tērpos, gan mūzikas instrumentos, gan paražās, ar kurām iespaidīgu etnogrāfisko kāzu uzvedumu formā suiti iepazīstinājuši visu Latviju un arī daudzus ārvalstu viesus.

Tūristi Alsungā mēdz iegriezties, lai apskatītu pirms 1341. gadā celto un 15. gs. beigās - 16. gs. sākumā ar diviem aizsardzības tipa torņiem papildināto ordeņa pili. No 1573.

atrodams vēl viens nozīmīgs apskates objekts — **vecākā dzīvojamā ēka** Kuldīgā, kura celta 1670. gadā, bet pārbūvēta 1742. gadā. Netālu no Rātslaukuma, Raiņa ielā 6, paceļas **Sv. Trīsvienības katoļu baznīca**, kurai pamatakmens ielikts 1641. gadā hercoga Jēkaba klātbūtnē. Šī ārēji atturīgā celtne var lepoties ar visgreznāko interjeru Kurzemes katoļu dievnamu starpā. Īsti sakrālās mākslas dārgumi ir skulptūra "Madonna ar bērnu" (16. gs. sāk.), apgleznotais bikts-sols (1691), kancele (18. gs. sāk.), divi rokoko sānu altāri (1777) un 1818.-1820. gadā par Aleksandra I dāvinātajiem līdzekļiem darinātais centrālais altāris, kurā saglabājusies arī daļa 18. gs. skulptūru.

ALSUNGA

Alsungas vietējie iedzīvotāji suiti saglabājuši un vēl mūsdienās turpina kopt savas spilgti izteiktās etnogrāfiskās īpatnības. Tās izpaužas gan tautas tērpos, gan mūzikas instrumentos, gan paražās, ar kurām iespaidīgu etnogrāfisko kāzu uzvedumu formā suiti iepazīstinājuši visu Latviju un arī daudzus ārvalstu viesus.

Alsungā vērts iegriezties, lai apskatītu 1341. gadā celto un 15. gs. beigās - 16. gs. sākumā ar diviem aizsardzības tipa torņiem papildināto **ordeņa pili**. No 1573. līdz 1728. gadam tā

līdz 1728. gadam tā piederēja fon Šverinu dzimtai. Kad 1623. gadā pēc uzturēšanās Polijas galmā Alsungā atgriezās Johans Ulrihs fon Šverins, viņš uzsāka vietējo iedzīvotāju - luterāņu atgriešanu katoļticībā, misijas darbam pieaicinot jezuītus. Vēl šobaltdien Alsungā ir spēcīga katoļu draudze, kura dievkalpojumus notur Sv. Mihaila baznīcā (celta 17. gs., pārbūvēta 1882.gadā).

Starp ordeņa pili un baznīcu atrodas kuršu pilskalns ar 2 m biezu kultūrslāni.

ĒDOLE (EDWAHLEN)

Ēdole (20 km no Kuldīgas, 9 km no Alsungas) ir sena apdzīvota vieta, kuras nosaukums *Edualia* minēts jau Alnas Balduīna līgumā ar kuršiem.

Ēdoles pils Livonijas konfederācijas laikā ietilpa Kurzemes bīskapijā un bija Kurzemes domkapitula galda muiža.

[..]

Pils celtniecība Vankas upītes augstajā krastā sākusies, domājams, 14. gs. Vispirms uzbūvēts celtnes ziemeļrietumu, bet vēlāk - dienvidrietumu korpuss, abus korpusus savienošās nocietinājumu sienas un vārtu tornis dienvidaustrumu sienā. Tādējādi izveidojies slēgts pils pagalms. Savu pašreizējo izskatu iespaidīgā celtne ieguva pēc pārbūves 1840. gadā, kad tā tika arī stipri paplašināta. Pils rekonstrukciju vadīja Ādolfs fon Bērs, atgriezies dzimtenē pēc studijām Getingenā, kur viņa

piederēja fon Šverinu dzimtai. Kad 1623. gadā pēc uzturēšanās Polijas galmā Alsungā atgriezās Johans Ulrihs fon Šverins, viņš uzsāka vietējo iedzīvotāju — luterāņu — atgriešanu katoļticībā, misijas darbam pieaicinot jezuītus. Vēl šobaltdien Alsungā ir spēcīga katoļu draudze, kura dievkalpojumus notur Sv. Mihaila baznīcā (celta 17. gs., pārbūvēta 1882. gadā).

Starp ordeņa pili un baznīcu atrodas **kursu pilskalns** ar 2 m biezu kultūrslāni.

ĒDOLE

Ēdole (20 km no Kuldīgas, 9 km no Alsungas) ir sena apdzīvota vieta, kuras nosaukums *Edualia* minēts jau pāvesta vicelegāta Alnas Balduīna līgumā ar kuršiem.

Ēdoles pils Livonijas konfederācijas laikā ietilpa Kurzemes bīskapijā un bija Kurzemes domkapitula galda muiža.

Pils celtniecība Vankas upītes augstajā krastā sākusies 14. gs. Vispirms uzbūvēts celtnes ziemeļrietumu, bet vēlāk — dienvidrietumu korpuss un tos savienošās nocietinājumu sienas, kā arī vārtu tornis dienvidaustrumu sienā. Tādējādi izveidojies slēgts pils pagalms. Savu pašreizējo izskatu iespaidīgā celtne ieguva pēc pārbūves 1840. gadā, kad tā tika arī ievērojami paplašināta. Pils rekonstrukciju vadīja Ādolfs fon Bērs, atgriezies dzimtenē pēc studijām Getingenā, kur viņa universitātes biedrs bija vēlākais

universitātes biedrs bija vēlākais Vācijas bundeskanclers Oto Bismarks.

1905. gada revolūcijas laikā pils tika nodedzināta, bet laikā no 1906. gada līdz 1911. gadam Aleksandrs fon Bērs to atjaunoja agrākajā izskatā. Līdz Pirmajam pasaules karam celtnie ieguva jaunu saimniecības pagalmu, kuru norobežo mūra siena ar Aleksandra torni.

Ap pili plešas skaists Ainavu parks (7,5 ha) ar vairākiem desmitiem dižkoku.

[..]

RENDA (RÖNNEN)

Renda atrodas Kuldīgas rajona ziemeļaustrumos, pie robežas ar Talsu un Ventspils rajonu. Hercoga Jēkaba laikā (17. gs.) Rendas muižā audzēja vīnogas, no kurām ieguva skābo Rendas vīnu Jelgavas galma vajadzībām. Vīnogu pamatšķirnes bija ievestas no Reinas upes lejteces.

Pēc Rendas baznīcas (1786) apskates tūristi mēdz pakavēties t. s. Rendas rumbas tuvumā. To veido divi ūdenskritumi Īvandes upītē: augšējais (7,7 m augsts un 5 m plats) pie Valdātu mājām un apakšējais (attiecīgi 2 m un 9 m) Rendas centrā.

7 km no Rendas Rīgas virzienā aplūkojams vēl viens interesants dabas objekts - sarkanā smilšakmens alas. kuras dēvē par Māras kambariem.

Vācijas bundeskanclers Oto Bismarks.

1905. gada revolūcijas laikā pils tika nodedzināta, bet no 1906. līdz 1911. gadam Aleksandrs fon Bērs to atjaunoja agrākajā izskatā. Līdz Pirmajam pasaules karam celtnie ieguva jaunu saimniecības pagalmu, kuru norobežo mūra siena ar Aleksandra torni. Ap pili plešas skaists ainavu parks (7,5 ha) ar vairākiem desmitiem dižkoku.

RENDA

Renda atrodas Kuldīgas rajona ziemeļaustrumos, pie robežas ar Talsu un Ventspils rajonu. **Hercoga Jēkaba** laikā (17. gs.) Rendas muižā audzēja vīnogas, no kurām ieguva skābo Rendas vīnu Jelgavas galma vajadzībām. Vīnogu pamatšķirnes bija ievestas no Reinas upes lejteces.

Pēc **Rendas baznīcas** (1786) apskates ir vērts pakavēties **t. s. Rendas rumbas** tuvumā. To veido divi ūdenskritumi **Ivandes upītē**: augšējais pie Valdātu mājām ir 7,7 m augsts un 5 m plats; apakšējais Rendas centrā — izteismīgs 2 m augsts un 9 m plats ūdenskritums. Tas ir pilnīgi vertikāls, mākslīgi neapdarināts, blakus kreisajā krastā atrodas akmens ar iecirstu gada skaitli 1890, akmens izmēri — 3 x 2 x 2 m.

Ceļā no Kuldīgas uz Sabili, 7 km no Rendas, aplūkojams savdabīgs dabas objekts — **Māras kambari** — Abavas senlejas labajā krastā sarkanajā

LIEPĀJA (LIBAU)

[..]

Vēsture. Jau 13. gs. pie Līvas upes grīvas un Prūsijas zemesceļa - vietā, kur tagad atrodas Liepāja, - pastāvēja kuršu ciems Līva ar dabisku ostu. Vēstures avotos Līvas vārds parādījās 1253. gadā, kad Kursas zemju dalīšanā ciemu ieguva Livonijas ordenis, bet Līvas osta palika brīvā, resp., kopējā lietošanā.

[..]

Nosaukumu Liepāja vēsturnieki iesaka lietot, sākot ar 1560. gadu, kad dokumentos pirmoreiz minēts vietas vāciskais nosaukums Libawe (ēlāk tas transformējas par Libau, un no šīs formas savukārt izveidojies latviskais nosaukums Liepāja).

[..]

1625. gadā hercogs Frīdrihs Liepājai piešķīra pilsētas tiesības.

[..]

Liepāja izveidojās par Kurzemes hercogistes tirdzniecības centru ar daudzu ārzemju firmu pārstāvniecībām.

[..]

Trešajā Polijas dalīšanā 1795. gadā Kurzemes hercogs Pēteris Bīrons atteicās no hercogistes par labu Krievijai, un Liepāja kļuva par cariskajai impērijai vitāli svarīgu ostu Baltijas jūras krastā.

[..]

Aktivizējoties saimnieciskajai dzīvei, Liepāja uzplauka arī kā kūrortpilsēta, kas drīz vien kļuva populāra ar savām skaistajām vasarnīcām,

smilšakmeni izskalotu alu sistēma. Netālu atrodas Māras avots.

LIEPĀJA

Jau 13. gs. pie Līvas upes grīvas Prūsijas zemesceļa vietā pastāvēja kuršu ciems Līva ar dabisku ostu. Vēstures avotos Līvas vārds parādījās 1253. gadā, kad Kursas zemju dalīšanā ciemu ieguva Livonijas ordenis.

Nosaukumu "Liepāja" vēsturnieki iesaka lietot, sākot ar 1560. gadu, kad dokumentos pirmoreiz minēts vietas vāciskais nosaukums *Libawe* (vēlāk tas transformējas par *Libau*, un no šīs formas savukārt izveidojies latviskais nosaukums Liepāja).

1625. gadā hercogs Frīdrihs Liepājai piešķīra pilsētas tiesības.

Liepāja izveidojās par Kurzemes hercogistes tirdzniecības centru.

Trešajā Polijas dalīšanā 1795. gadā Kurzemes hercogs Pēteris Bīrons atteicās no hercogistes par labu Krievijai, un Liepāja kļuva par cariskajai impērijai vitāli svarīgu ostu Baltijas jūras krastā.

Aktivizējoties saimnieciskajai dzīvei, Liepāja uzplauka arī kā kūrortpilsēta, kas drīz vien kļuva populāra ar savām skaistajām vasarnīcām,

kūrmājām un peldu iestādēm.

19. gs. 90. gados Liepājā izbūvēja arī kara ostu un jūras cietoksni, bet 1899. gadā te sāka būvēt un izmēģināt pirmās Krievijas zemūdenes. Pirmajā pasaules karā vācu karaspēks okupēja liepāju (1915-1919) un izpostīja tās saimniecību. Kad lielinieku uzbrukuma dēļ 1918. gada 18. novembrī proklamētās Latvijas Republikas valdība bija spiesta atstāt Rīgu, tā vairākus mēnešus uzturējās Liepājā.

[..]

Apskates objekti. Liepājas vēstures un kultūras pieminekļu apskati ieteicams sākt no 16. gs. sabiedriskās dzīves centra - Vecā tirgus laukuma (tagad Kuršu laukums), kuram pieslejas majestātiskā Sv. Annas luterāņu baznīca. Iespējams, ka tāpat saukusies arī kāda vecāka baznīca, kuru Livonijas ordeņa mestrs Valters fon Pletenbergs pieminējis 1508. gada lēņu grāmatā, taču tā atradusies citā vietā un līdz mūsu dienām nav saglabājusies. Tagadējā Sv. Annas baznīca uzcelta 16. gs. beigās, bet laikā no 1671. gada līdz 1675. gadam pārbūvēta. Savukārt 17. gs. beigās celtnei "pieaudzēts" masīvs mūra tornis ar augstu smaili. 1697. gadā baznīca ieguvusi savu izcilāko dārgumu - kokgriezēja Nikolasa Sefrensa jaunākā (1662-1710) darināto monumentālo altāri ar retabla trīsstāvu kompozīciju (tā augstums ir 9,7 m). Šis baroka šedevrs ir Austrumeiropas mēroga mākslas darbs.

kūrmājām un peldu iestādēm.

1899. gadā Liepājā sāka kursēt Baltijā pirmais elektriskais tramvajs.

19. gs. beigās Liepājā izbūvēja kara ostu un jūras cietoksni» bet 1899. gadā sāka būvēt un izmēģināt pirmās Krievijas zemūdenes. Pirmajā pasaules karā vācu karaspēks okupēja Liepāju (1915-1919) un izpostīja tās saimniecību. Kad 1918. gada 18. novembrī proklamētās Latvijas Republikas valdība lielinieku uzbrukuma dēļ bija spiesta atstāt Rīgu, tā vairākus mēnešus uzturējās Liepājā.

Majestātiskā Sv. Annas luterāņu baznīca pašreizējā vietā atrodas kopš 1587. gada un ir vecākais dievnams Liepājā. Baznīcas ērģeles ir būvētas pēc Alfrēda Kalniņa skices, tās ir trešās lielākās Latvijā.

1697. gadā baznīca ieguvusi savu izcilāko dārgumu — kokgriezēja N. Sefrensa jaunākā (1662-1710) darināto monumentālo altāri. Šis baroka šedevrs ir Austrumeiropas mēroga mākslas darbs. Jau pirmsākumos baznīcas priekšā bijis tirgus — tagadējais Kuršu

[..]

Tuvējā Kungu ielā 24 atrodas kādreizējā Hoijeres viesnīca, viena no vecākajām dzīvojamām ēkām Liepājā. 1697. gadā šeit, dodoties ceļojumā uz Rietumeiropu, apmeties Krievijas cars Pēteris Pirmais. Šis koka nams ar pildrežģa jumtgalēm un stāvu kārniņu jumtu balstās uz zema mūra cokola un, tāpat kā vairums Liepājas dzīvojamo ēku, novietots ar galveno fasādi paralēli ielai. Sākotnēji viesnīca bijusi tipiska paplašināta trīsdalījuma celtne ar galos piebūvētām istabām un asimetriski novietotu ieeju, taču vēlāk ēkas plānojums izmainīts.

Blakus Hoijeres viesnīcai redzams birģermeistara Joahima Šrēdera nams (celts 1699. gadā), kura viesmīlību 1700. gadā baudījis Zviedrijas karalis Kārlis XII. No laukakmeņiem un ķieģeļiem būvētajai ēkai ir augsts cokolstāvs, kas bijis paredzēts noliktavu, darbnīcu vai arī tirgotavas ierīkošanai. Jādomā, ka arī šis nams pirms vēlākajām pārbūvēm plānojuma ziņā līdzinājies Hoijeres viesnīcai.

[..]

laukums. 17. un 18. gadsimtā laukums kalpojis arī par noziedznieku soda vietu.

1910. gadā Kuršu laukuma rietumdaļā atklāja Arhitekta Luisa Melvila projektēto jauno tirgus paviljonu, kas ievērojams ar greznu jūgendstila fasādes apdari. Kops tā laika Šajā vietā atrodas Liepājas Centrāltirgus jeb Pētertirgus.

Kādreizējā Hoijeres viesnīca (Kungu 24) ir viena no vecākajām dzīvojamām ēkām Liepājā. 1697. gadā šeit, dodoties ceļojumā uz Rietumeiropu, apmeties Krievijas cars Pēteris Pirmais, šis koka nams ar pildrežģa jumtgalēm un stāvu kārniņu jumtu balstās uz zema mūra cokola un, tāpat kā vairums Liepājas dzīvojamo ēku, novietots ar galveno fasādi paralēli ielai.

Blakus Hoijeres viesnīcai redzams 1699. gadā celtais birģermeistara Joahima Šrēdera nams (Bāriņu 33), kura viesmīlību 1700. gadā baudījis Zviedrijas karalis Kārlis XII. No laukakmeņiem un ķieģeļiem būvētajai ēkai ir augsts cokolstāvs, kas bijis paredzēts noliktavu, darbnīcu vai arī tirgotavas ierīkošanai. Jādomā, ka arī šis nams pirms vēlākajām pārbūvēm plānojuma ziņā līdzinājies Hoijeres viesnīcai.

<p style="text-align: center;">AIZPUTE (HASENPOTH) Aizpute, viena no vecākajām Latvijas pilsētām, atrodas Tebras upes krastos, 50 km uz ziemeļaustrumiem no Liepājas. 13. gs. šajā vietā, kur sauszemes tranzītkelšs uz Prūsiju krustojās ar Tebras ūdensceļu, bija kuršu pils. 13.-14. gs. tās tuvumā, katra savā Tebras krastā tika uzcelta Livonijas ordeņa mūra pils un Kursas doma baznīca ar domkapitula ēku.</p> <p>[..] Aizputes ievērojamāko vietu apskati vēlams iesākt ar ordeņa pili (rakstītos avotos tā pirmoreiz pieminēta 1341. gadā) - kādreizējo kuldīgas komturejas Aizputes pilsnovada administratīvo un saimniecisko centru. Savā laikā pils veica arī</p>	<p>1890. gadā pēc Krievijas cara Aleksandra II pavēles uz ziemeļiem no Liepājas pilsētas sākās apjomīga cietokšņa un kara pilsētiņas celtniecība, ko sākotnēji nosauca par imperatora Aleksandra III ostu. Tikai Latvijas valsts neatkarības laikā šo vietu sāka dēvēt par Kara ostu. Karosta šodien Liepājā ir īpašs rajons. Tā ir lielākā vēsturiska militārā teritorija Baltijā. Pirmā cariskās Krievijas Baltijas flotes zemūdeņu bāze, Karosta atrodas vienīgā saglabājusies vēsturiskā militārā virssardze Latvijā.</p> <p>Karostas bagātības ir: atrašanās vieta piejūras, plašie meži, daudzās vēsturiskās celtnes un īpaša, neatkārtojama atmosfēra, ko rada spilgtie kontrasti cara laikā un padomju gados būvētās celtnes.</p> <p style="text-align: center;">AIZPUTE Aizpute, viena no vecākajām Latvijas pilsētām, atrodas gleznainajos Tebras upes krastos, 50 km uz ziemeļaustrumiem no Liepājas. 13. gadsimtā šajā vietā, kur sauszemes tranzītkelšs uz Prūsiju krustojās ar Tebras ūdensceļu, bija kuršu pils. 13.-14. gs. tās tuvumā vienā Tebras krastā tika uzcelta Livonijas ordeņa mūra pils, otrā — Kursas doma baznīca ar domkapitula ēku.</p> <p style="text-align: center;">Ordeņa pils bija Kuldīgas komturejas Aizputes pils novada administratīvais saimnieciskais centrs.</p> <p style="text-align: center;">Savā laikā tā veica arī</p>
--	--

ordeņa un bīskapa valstis atdaloša robežnocietinājuma, pasta stacijas un viesnīcas (t. s. Wegekastell) funkcijas. Pils veidota kā neliela izmēra (43 x 39 m) kastella ar vienu korpusu austrumu pusē. Ar savu meistarīgo izpildījumu uzmanību piesaista gravējums uz pagalma fasādes apmetuma (16. un 17. gs. mija) - mākslas darbs, kuram analoga nav visā reģionā.

Aizputes luterāņu baznīcas pirmssākumi iesniedzas vēl domkapitula laikos, taču 18. gadsimtā un 19. gs. 80. gados veiktajās pārbūvēs tā, iegūdamā gluži citus absolūtos izmērus, izmainījusies līdz nepazīšanai. Tomēr monumentālās celtnes dienvidu fasādē, kā arī torņa un tam piegulošās travejas mūros samānāmas iebūvētās Kursas domkapitula rezidencbaznīcas pēdas. Dievnama iekštelpas apskatot, īpašu uzmanību ieteicams pievērst bīskapa Heinriha Bazedova kapakmenim (1523) un altārgleznei "Svētais vakarēdiens" (1692).

Aizputes vēsturiskajā centrā aplūkojama virkne 18. gs. dzīvojamo ēku rokoko un klasicisma stilā.

SALDUS (FRAUENBURG)
[..]Vēsture. Jau 13. gs. sākumā pie Saldus ezera bijusi kuršu pils. **Vēstures avotos Saldus vārds (Salden)** ienācis 1253. gadā, kad, sadalot Kurzemes zemes, minēto teritoriju ieguva Livonijas ordenis.

[..]

ordeņa un bīskapa valstis atdaloša robežnocietinājuma, pasta stacijas un viesnīcas funkcijas.

Pils veidota kā neliela izmēra (43 x 39 m) kastella ar vienu korpusu austrumu pusē. Uzmanību piesaista meistarīgi izpildītais gravējums uz pagalma fasādes apmetuma (16. un 17. gs. mija) — mākslas darbs, kuram analoga nav visā reģionā.

Aizputes luterāņu baznīcas veidols pilnīgi izmainīts 18. gadsimtā un 19. gadsimta 80. gados veiktajās pārbūvēs.

Tomēr celtnes dienvidu fasādē, kā arī torņa un tam piegulošās travejas mūros manāmas iebūvētās Kursas domkapitula rezidencbaznīcas pēdas. Dievnama iekštelpās īpašu uzmanību ieteicams pievērst bīskapa Heinriha Bazedova kapakmenim (1523) un **Johana** Lēberehta Eginka gleznei "Kristus Ģetzemanes dārzā" (1833).

Aizputes bagātās vēstures liecinieces ir virkne 18. gadsimtā rokoko un klasicisma stilā būvēto dzīvojamo ēku, kas pilsētai piešķir īpašu noskaņu.

SALDUS

Pirmo reizi **vēstures avotos Saldus vārds ar nosaukumu "Saldene"** minēts 1253. gadā Kuršu līgumā.

Apskates objekti. Pilsētas vēsturiskais centrs koncentrējas ap veco tirgus laukumu. Saldus pirmās draudzes luterāņu baznīca celta 18. gs. pirmajā pusē. Savu tagadējo arhitektonisko veidolu tā iemantojusi stipri vēlāk - no 1898. līdz 1900. gadam, kad baznīca pēc arhitekta Vilhelma Neimaņa projekta pārbūvēta par trīsjomu baziliku. Pārveidotās kanceles apdarē ietverti daži manierisma kokgriezumu fragmenti no 16. gs. luterāņu baznīcas interjera. Baznīcā apskatāma Jelgavas mācītāja Jūlija Dēringa (Döring) glezna "Jēzus pie krusta" (1865), kura veidota pēc Leipcigas profesora Jēgera parauga.

Ar Saldus tuvumā dzimušā latviešu glezniecības klasiķa Jaņa Rozentāla (1866-1916) dzīvi un darbu var iepazīties Saldus vēstures un mākslas muzejā, kas iekārtots mākslinieka bijušajā, pēc viņa paša projekta 19. gs. beigās celtajā darbnīcā.

GAIĶI (GAIKEN)

Dodoties no Saldus Sabiles virzienā, pēc 12 km paugurainajā ainavā ceļinieka skatam atklājas Gaiķu luterāņu baznīca. Tā celta 1658. gadā, bet tornis baznīcai piebūvēts 1684. gadā. Šajā nomaļajā, ārēji necilajā dievnamā atrodas respektējamas 17. gs. sakrālās mākslas vērtības, vispirms jau altāra kokgriezumi un intarsijas tehnikā veidotā kanceles apdare. Taču īpaši iespaidīgi ir ērģeļu luktu un baznīcas solu gleznojumi, kuros attēloti

Pilsētas vēsturiskais centrs koncentrējas ap veco tirgus laukumu. **Saldus pirmās draudzes luterāņu baznīca** celta 18. gs. pirmajā pusē. Savu tagadējo arhitektonisko veidolu tā iemantojusi stipri vēlāk - no 1898. līdz 1900. gadam, kad baznīca pēc arhitekta Vilhelma Neimaņa projekta pārbūvēta par trīsjomu baziliku. Pārveidotās kanceles apdarē ietverti daži manierisma kokgriezumu fragmenti no 16. gs. luterāņu baznīcas interjera. Baznīcā apskatāma Jelgavas mācītāja jūlija Dēringa glezna "Jēzus pie krusta" (1865), kas veidota pēc Leipcigas profesora Jēgera parauga. Baznīca redzama J. Rozentāla diplomdarba gleznā "Pēc dievkalpojuma".

Ar Saldus tuvumā dzimušā latviešu glezniecības klasiķa Jaņa Rozentāla (1866-1916) dzīvi un darbu var iepazīties Saldus vēstures un mākslas muzejā, **Striķu ielā 22**, kas iekārtots mākslinieka bijušajā, pēc viņa paša projekta 19. gs. beigās celtajā darbnīcā.

GAIĶI

Dodoties no Saldus Sabiles virzienā, pēc 12 km paugurainajā ainavā skatam atklājas **Gaiķu luterāņu baznīca**. Tā celta 1658. gadā, bet baznīcas tornis piebūvēts 1684. gadā. Šajā nomaļajā, ārēji necilajā dievnamā atrodas ievērojamas 17. gs. sakrālās mākslas vērtības — altāra kokgriezumi un intarsijas tehnikā veidotā kanceles apdare. Taču īpaši iespaidīgi ir ērģeļu luktu un baznīcas solu gleznojumi, kuros attēloti apustuļi un alegoriskas

apustuļi un alegoriskas figūras. Tā ir viena no retajām šāda veida manierisma gleznu kolekcijām Latvijas provinces dievnamos.

EZERE (ESSER)

Ezere ir apdzīvota vieta Latvijas un Lietuvas pierobežā, 36 km no Saldus. Tā izveidojusies uz zemes, kuru, ordeņa valstij sabrūkot, tā pēdējais mestrs Gothards Ketlers izlēņoja savam māsasdēlam. Ezeres muiža stipri pārbūvēta 19. gs. No stila tīrības viedokļa ievēribas cienīgas ir ampīra saimniecības ēkas, kuras eksterjera apdarē vērienīgi pielietoti triumfa arku motīvi un doriskās kolonnas.

Ezeres ainavu parks ir bagāts ar eksotisku augu sugām. Parkā novietots 4 m augsts stabveida laukakmens, t.s. Lielais akmens, kas, kā vēsta apkārtnē izplatīts nostāsts, no kādas attālas vietas uz Ezeri esot velts veselus desmit gadus.

Ezerē 1945. gada 8. maijā, Otrā pasaules kara noslēgumam tuvojoties, tika parakstīts t.s. Kurzemes katlā ielenkto vācu karaspēka daļu kapitulācijas akts.

TALSI (TALSEN)

[..]

Talsu šaurās, līkumotās ieliņas izvietotas deviņu stāvu pakalnu nogāzēs. Pilsētas veclaicīgo namu, parku un dārzu spoguļošanās ezeru rāmajos ūdeņos rada neatkārtojamu glezniecisku efektu, kura vilinājumam dažādos gadalaikos labprāt ļaujas tiklab mākslinieki, kā tūristi no tuvām un tālām zemēm.

figūras. Tā ir viena no retajām šāda veida manierisma gleznu kolekcijām Latvijas dievnamos.

EZERE

Ezere ir apdzīvota vieta Latvijas un Lietuvas pierobežā, 36 km no Saldus. Tā izveidojusies uz zemes, kuru, ordeņa valstij sabrūkot, tās pēdējais mestrs Got-hards Ketlers izlēņoja savam māsasdēlam. **Ezeres muiža** stipri pārbūvēta 19. gs. No stila viedokļa ievēribas cienīgas ir ampīra saimniecības ēkas, kuru eksterjera apdarē vērienīgi izmantoti triumfa arku motīvi un doriskās kolonnas. **Ezeres ainavu parks** ir bagāts ar eksotisku augu sugām. Parkā novietots 4 m augsts stabveida laukakmens, t. s. Lielais akmens. Apkārtnē izplatīts nostāsts, ka tas no kādas attālas vietas uz Ezeri esot velts veselus desmit gadus.

Ezerē 1945. gada 8. maijā tika parakstīts t. s. Kurzemes katlā ielenkto vācu karaspēka daļu kapitulācijas akts.

TALSI

Talsu šaurās, līkumotās ieliņas ar veclaicīgiem namiem izvietotas deviņu stāvu pakalnu nogāzēs, pilsētas parki un dārzi spoguļojas ezeru ūdeņos.

Vēsture. Arheoloģiskie izrakumi Talsu pilskalnā un senlietu atradumi Vilkmuižas ezera dzīlēs liecina, ka sākotnēji šo teritoriju apdzīvojuši lībieši, bet vēlāk novadā ieceļojuši kurši. No 10. gs. līdz 14. gs. otrajai pusei Talsu pilskalnā atradusies stipri nocietināta kuršu pils un senpilsēta. Vietvārdis "Talsi" rakstos pirmoreiz parādījies 1231. gadā - līgumā, kuru ar Bandavas un Vanema novada kuršiem noslēdza pāvesta vicelegāts Alnas Balduīns. 1253. gadā Talsus ieguva Livonijas ordenis, kas turpmākajos gadu desmitos stāvajā Dzirnāvu kalnā uzcēla mūra pili. 1291. gadā Talsos iebruka žemaiši, kuri stipri izlaupīja un nopostīja pilsētiņas apkaimi. Līdz 1561. gadam pilī dzīvoja fogts, un Talsi bija ievērojams ordeņa valsts administratīvais centrs.

Hercogu laikmets Talsos ienesa jūtamu saimniecisko rosību. Piemēram, tuvējā Dzelzciemā 1647. gadā tika ierīkots viens no pirmajiem dzelzcepljiem Kurzemē.

Liktenīgas Talsiem kļuva poļu, zviedru un krievu cīņas par Livonijas mantojumu 17. un 18. gs., 1657. un 1710. gada lielās mēra epidēmijas, kā arī ugunsgrēks 1733. gadā. Gan pati pilsēta, gan tās iedzīvotāji šajos smagajos laikos gandrīz pilnīgi aizgāja bojā. Talsiem negāja secen arī Napoleona kara vētras: 1812. gadā tie krita franču karaspēka rokās. Pilsētiņa sāka atspirt tikai kopš 1819. gada,

Arheoloģiskie izrakumi Talsu pilskalnā un senlietu atradumi Vilkmuižas ezerā liecina, ka sākotnēji šo teritoriju apdzīvojuši lībieši, bet vēlāk novadā ieceļojuši kurši. No 10. gs. līdz 14. gs. otrajai pusei Talsu pilskalnā atradusies stipri nocietināta kuršu pils un senpilsēta. Vietvārds "Talsi" rakstos pirmoreiz parādījies 1231. gadā — līgumā, kuru ar Bandavas un Vanemas novada kuršiem noslēdza pāvesta vicelegāts Ainas Balduīns. 1253. gadā Talsus ieguva Livonijas ordenis, kas turpmākajos gadu desmitos stāvajā Dzirnāvu kalnā uzcēla mūra pili.

Līdz 1561. gadam pilī dzīvoja fogts, un Talsi bija ievērojams ordeņa valsts administratīvais centrs.

Kurzemes hercoga Jēkaba laikā Talsos izvērās plaša saimnieciskā rosība, piemēram, tuvējā Dzelzciemā 1647. gadā tika ierīkots viens no pirmajiem dzelzs cepljiem Kurzemē.

Liktenīgas Talsiem kļuva poļu, zviedru un krievu cīņas par Livonijas mantojumu 17. un 18. gs., 1657. un 1710. gada lielās mēra epidēmijas, kā arī ugunsgrēks 1733. gadā. Gan pati pilsēta, gan tās iedzīvotāji šajos smagajos laikos gandrīz pilnībā aizgāja bojā.

Pilsētiņa sāka atspirt tikai kopš 1819. gada, kad uz turieni no Kandavas pārcēla apriņķa administratīvās iestādes. 19. gs. pirmajā pusē Talsos ik februāri

kad uz turieni no Kandavas pārcēla apriņķa administratīvās iestādes. 19. gs. pirmajā pusē Talsos ik februāri uz plašām sanāksmēm pulcējās vietējā muižniecība.

Gadsimta otrajā pusē pilsētas sabiedriskajā dzīvē noteicošās kļuva nacionālās atmodas laikmeta noskaņas. 1872. gadā te notika pirmā plašākā latviešu sanāksme, bet 1898. gada pilsētas domes vēlēšanās no 15 domniekiem 12 bija latvieši. Talsi smagi cieta 1905. gada revolūcijā, kad soda ekspedīcijas apšaudīja pilsētu ar lielgabaliem, bez izmeklēšanas apšāva daudzus mierīgos iedzīvotājus un nodedzināja vairākus desmitus māju. 1917. gadā Talsi ieguva pilsētas tiesības.

Apskates objekti. Talsu ezera austrumu krastā 32 m virs ezera līmeņa paceļas Talsu pilskalns, viens no lielākajiem pilskalniem Kurzemē (tā virsmas platība ir 80 x 60 m). pilskalna ziemeļpusē redzams plašāks laukums, kur atradusies senpilsēta. 30. gadu arheoloģiskajos izrakumos konstatēti deviņi pilskalna

uz plašām sanāksmēm pulcējās vietējā muižniecība.

19. gadsimta otrajā pusē pilsētas sabiedriskajā dzīvē noteicošās kļuva nacionālās atmodas laika noskaņas. 1872. gadā te notika pirmā plašākā latviešu sanāksme.

Talsi smagi cieta 1905. gada revolūcijā, kad soda ekspedīcijas apšaudīja pilsētu ar lielgabaliem, bez izmeklēšanas nonāvēja daudzus mierīgos iedzīvotājus un nodedzināja vairākus desmitus māju. 1917. gadā Talsi ieguva pilsētas tiesības.

Vācu okupācijas vara Talsos saimniekoja no 1941. gada 1. jūlija līdz pat Vācijas kapitulācijai 1945. gada 8. maijā.

Divdesmitā gadsimta 50.-60. gadi bija Talsu sakopšanas laiks — parku, skvēru, laukumu, ielu un gājēju celiņu izbūve. Ievērojams ir Talsu kāpņu kopgarums, kas, savienojot paugurus ar ielejām, sasniedz divus kilometrus. Talsos notiek aktīva kultūras un sporta dzīve. Slavenas ir pilsētas mūzikas un mākslas skolas. Plaši pazīstams sporta pasākums ir autorallijs "Talsi".

Talsu ezera austrumu krastā 32 m virs ezera līmeņa paceļas **Talsu pilskalns**, viens no lielākajiem Kurzemē (virsmas platība — 80 x 60 m). Pilskalna ziemeļpusē redzams plašāks laukums, kur atradusies senpilsēta. Trīsdesmito gadu arheoloģiskajos izrakumos konstatēti deviņi pilskalna apbūves periodi. Starp vairāk

apbūves periodi. Starp vairāk nekā 3000 senlietām te atrastas 11. gs. Ķelnē un 12. gs. Anglijā izgatavotas sudraba monētas.

[..]

Stāvajā Baznīckalnā, kas jau senču laikos kalpojis kulta vajadzībām, atrodas Talsu luterāņu baznīca. Tās mūra tornis saglabājies no 18. gs., bet pati baznīca savu krusta celtnes formu ieguvusi 1880. gadā. Galvenie dievnama interjera dārgumi ir griestu lukturis no 1671. gada, kā arī klasicisma stilā veidota epitāfija Ēvaldam Frīdriham fon Fišeram (1794). Laikā no 1802. gada līdz 1836. gadam par mācītāju šeit strādājis Kārlis Amenda (1771-1836) - labs mūziķis un Bēthovena jaunības draugs.

Ap 3 km uz dienvidaustrumiem no pilsētas augstā pakalnā, no kura paveras brīnišķīgs skats uz mācītājmuižu un tuvējo ezeru, atrodas Kārļa Amendas kaps.

[..]

Apstaigājot Talsu centru, ieteicams pakavēties pie pilsētas ārsta un tirgotāja Kupfera ģimenes kapličas (1806) Zvaigžņu ielā 1. Šai savdabīgajai klasicisma celtni ir neparasta - vienādmalu trijstūra - forma. Īpašu respektabilitāti tai piešķir arhitravu balstošās, stūros izvietotās toskāņu kolonnas.

Kara postījumos un ugunsgrēkos daudz cietušās pilsētas tagadējā dzīvojamā apbūve tapusi 19. un 20. gadsimtā. Talsu vecākā dzīvojamā ēka Baznīcas laukumā

nekā 3000 senlietām te atrastas 11. gs. Ķelnē un 12. gs. Anglijā izgatavotas sudraba monētas.

Stāvajā Baznīckalnā, kas jau senču laikos kalpojis kulta vajadzībām, atrodas **Talsu luterāņu baznīca**. Tās mūra tornis saglabājies no 18. gs., bet pati baznīca savu krusta celtnes formu ieguvusi 1880. gadā. Galvenie dievnama interjera dārgumi ir griestu lukturis no 1671. gada, kā arī klasicisma stilā veidota epitāfija Ēvaldam Frīdriham fon Fišeram (1794). Laikā no 1802. gada līdz 1836. gadam par mācītāju šeit strādājis Kārlis Amenda (1771-1836) — mūziķis un vācu klasiskās mūzikas komponista Ludviga van Bēthovena jaunības draugs.

Ap 3 km uz dienvidaustrumiem no pilsētas, augstā pakalnā, no kura paveras brīnišķīgs skats uz **mācītājmuižu** un tuvējo ezeru, atrodas **Kārļa Amendas kaps**.

Pilsētas ārsta un tirgotāja **Kupfera ģimenes kapliča** (1806) Zvaigžņu ielā 1 uzmanību piesaista ar neparasto — vienādmalu trijstūra — formu. Īpašu iespaidu savdabīgajai klasicisma celtni piešķir stūros izvietotās toskāņu kolonnas.

Kara postījumos un ugunsgrēkos daudz cietušās pilsētas tagadējā dzīvojamā apbūve tapusi 19. un 20. gadsimtā. Talsu **vecākā dzīvojamā ēka** Baznīcas

1 saglabājusies no 18. gs.

Ap Oktes muižas barona fon Firkša 1883. gadā celto pili Talsu dienvidaustrumu daļā plešas krāšņs dendroloģiskais parks - iecienīta talsinieku pastaigas vieta.

DUNDAGA (DONDANGEN)

Dundaga atrodas 37 km uz ziemeļrietumiem no Talsiem, Pāces upes aizsprosta ezera krastos. Senatnē tā ietilpa Kursas Vanema novadā. 1245. gadā Dundaga nonāca Rīgas domkapitula pārvaldījumā. Ne vēlāk kā 1318. gadā domkapituls uzcēla Dundagas pili, kuras galvenā funkcija bija saimnieciskā - kalpot par produktu savāktuvi un glabātuvi līdz to nogādāšanai patērētājiem Rīgā. Pils bija veidota kā brīva kastella ar administrācijas telpām, noliktavām un lielu pagalmu, kuru no vairākām pusēm apņēma nocietinājuma siena un saimniecības ēkas. Sākotnēji pie pils pastāvēja arī kuršu ciems. 1434. gadā Dundagas pili līdz ar tās īpašumiem nopirka Kurzemes bīskaps, bet laikā no 16. līdz 20. gs. pils atradās privātīpašnieku - fon Maidelu un fon Ostenzakenu

laukumā 1 saglabājusies no 18. gadsimta.

Ap Oktes muižas barona fon Firkša 1883. gadā celto pili Talsu dienvidaustrumu daļā plešas krāšņs **dendroloģiskais parks**. Tam raksturīgo ainavu veido paugurainais reljefs, dīķis un skats uz pilsētu. Parkā apskatāmi ap 270 dažādu kokaugu — baltais zīdkoks, parūkkoks, sarkanā pirokanta, kizils, korķa koks, dižskābardis ar purpursarkanām lapām un citi. Jaunus stādījumus parks ieguvis 1978. gada rekonstrukcijā. Plašs skats uz pilsētu paveras no Tiguļu kalna augstākā punkta — no stādīto ozolu dubultapļa.

DUNDAGA

Dundaga atrodas 37 km uz ziemeļrietumiem no Talsiem, Pāces upes aizsprosta ezera krastos. Senatnē tā ietilpa Kursas Vanema novadā. 1245. gadā Dundaga nonāca Rīgas domkapitula pārvaldījumā. Ne vēlāk kā 1318. gadā domkapituls uzcēla **Dundagas pili**, kuras galvenā funkcija bija kalpot par produktu savāktuvi un glabātuvi līdz to nogādāšanai Rīgā. Pils bija veidota kā brīva kastella ar administrācijas telpām, noliktavām un lielu pagalmu, kuru no vairākām pusēm apņēma nocietinājuma siena un saimniecības ēkas. Sākotnēji pie pils pastāvēja arī kuršu ciems. 1434. gadā Dundagas pili līdz ar tās īpašumiem nopirka Kurzemes bīskaps, bet laikā no 16. līdz 20. gs. pils atradās privātīpašnieku — fon Maidelu un fon Ostenzakenu — rokās. Šajā laikā celtne divreiz stipri cieta

rokās. Šajā laikā celtne divreiz stipri cieta ugunsgrēkā (1872. g. un 1905. g.) un vairākkārt tika pārbūvēta. Tāpēc šobrīd pils sākotnējais plānojums un senākie ēku fragmenti atpazīstami ar lielām grūtībām.

Dundagas luterāņu baznīca celta 1766. gadā, bet tās tornis paaugstināts 1897. gadā. Baznīcas rokoko iekārta tapusi 18. gs. trešajā ceturksnī. Altārglezna "Lieldienu rīts" autors (1912) ir izcilais latviešu gleznotājs Janis Rozentāls. Attēlojot šo klasisko sižetu, mākslinieks izmantojis jūgendstils un simbolisma izteiksmes līdzekļus.

MĒRSRAGS (MARKGRAFEN, MARGGRAWEN)

Mērsrags ir nedaudz jūrā izvirzīta, zema sauszemes izliece Kurzemes pussalas austrumu krastā (apm. 42 km no Talsiem). Mērsraga jūrmala līdz par Rojai ir pilna lielu akmeņu sablīvējumiem. T. s. Velna akmens pie Mērsraga bākas paceļas 1,5 m virs ūdens līmeņa (50 m no krasta).

Mērsraga luterāņu baznīcu 1809. gadā cēlis latviešu amatnieks Krišjānis Krūze. 1896. gadā celtne pārbūvēta.

ugunsgrēkā (1872; 1905) un vairākkārt tika pārbūvēta. Tāpēc šobrīd pils sākotnējais plānojums un senākie ēku fragmenti atpazīstami ar lielām grūtībām.

Dundagas luterāņu baznīca celta 1766. gadā, bet tās tornis paaugstināts 1897. gadā. Baznīcas rokoko iekārta tapusi 18. gs. trešajā ceturksnī. Altārglezna "Lieldienu rīts" autors (1912) ir izcilais latviešu gleznotājs Jānis Rozentāls. Attēlojot šo klasisko sižetu, mākslinieks izmantojis jūgendstila un simbolisma izteiksmes līdzekļus.

MĒRSRAGS

Mērsrags ir nedaudz jūrā izvirzīta, zema sauszemes izliece Kurzemes pussalas austrumu krastā (apm. 42 km no Talsiem). Zemesragu no vienas puses veido smilšaina pludmale, no otras — lieli laukakmeņu un oļu sakopojumi, kas turpinās arī jūrā. Lielākais laukakmens ir ap 1,5 m augstais **Velna akmens**, kas atrodas jūrā, 50 m no krasta. Mērsraga jūrmala līdz pat Rojai ir pilna lielu akmeņu sablīvējumiem.

Mērsrags pirmo reizi vēstures avotos minēts 15. gs. kā neliels zvejniekiems pie Rīgas jūras līča. 1842. gadā no Engures ezera ziemeļu gala uz jūru izrakts kanāls (4 km garumā), kurā ierīkota osta. Līdz ar kanāla izrakšanu Engures ezera līmenis pazeminājās par 1,5 m.

Mērsraga bāka tika iesvētīta 1875. gadā. Metāla tornis, laterna un optiskais

SABILE (ZABELN)
Sabiles pilsēta izvietojusies gleznainajās Abavas senlejas nogāzēs, ap 25 km no Talsiem.

10.-13. gs. Sabiles pilskalnā (kalna ragā starp divām gravām senlejas dienvidu nogāzē) **atradās kuršu pils un senpilsēta.** Jaunākie arheoloģiskie pētījumi liek domāt, ka senpilsēta bijusi apdzīvota vēl 15. gs., kaut gan tolaik novada politiskās un saimnieciskās dzīves centra funkcijas jau bija pārņēmusi lejāk, pašā Abavas krastā ap 13.-14. gs. miju uzceltā ordeņa pils (tā nav saglabājusies) ar savu "apkalpes zonu"

Sabiles luterāņu baznīca celta 17. gs. tās vēlākajām pārbūvēm izmantoti materiāli no drūpošās ordeņa pils. Baznīca pilnīgi rekonstruēta 1876. gadā, taču neskarts palicis agrākais tornis (1682) ar vēl vecāku zvanu, uz kura iegravēts skaitlis "1450". Celtnes interjera lielākie dārgumi ir manierisma kancele (17. gs. sākums), griestu lukturis (1680) un svečturi (1692). Altārglezna (1860), kuras autors ir vācu gleznotājs Volfs, domājams, atvesta no Drēzdenes.

Pret dienvidiem vērstajā

aparāts bākai tika iegādāts Parīzē. Tās uguns augstums ir 21,3 m.

SABILE

Nelielā pilsētiņa Abavas senlejas nogāzēs 25 km no Talsiem, pirmoreiz rakstos minēta 1253. gadā, pilsētas tiesības tai piešķirtas 1917. gadā.

10.-13. gs. Sabiles pilskalnā atradās kuršu pils un senpilsēta.

Jaunākie arheoloģiskie pētījumi liek domāt, ka senpilsēta bijusi apdzīvota vēl 15. gs., kaut gan tolaik novada politiskās un saimnieciskās dzīves centra funkcijas jau bija pārņēmusi lejāk pašā Abavas krastā ap 13.-14. gs. miju uzceltā ordeņa pils. Sabilē attīstījās tirdzniecība un amatniecība, 17. gs. darbojās manufaktūras (linu austuve, kažķu ceplis, darvas tecinātava, dzirnavas). Pilsētas vēsturiskais centrs ir 15.-19. gs. pilsētībūvniecības piemineklis.

Sabiles luterāņu baznīca celta 17. gs. Tās vēlākajām pārbūvēm izmantoti materiāli no drūpošās ordeņa pils. Baznīca pilnībā rekonstruēta 1876. gadā, taču neskarts palicis agrākais tornis (1682) ar vēl vecāku zvanu, uz kura iegravēts skaitlis "1450". Celtnes interjera lielākie dārgumi ir manierisma kancele (17. gs. sākums), griestu lukturis (1680) un svečturi (1692).

Ne bez pamata Sabiles

Abavas senlejas nogāzē, t. s. Sabiles Vīnakalnā kopš 16. gs. brīvdabā tiek audzētas vīnogas, no kurām darītais vīns hercogu laikos pat eksportēts uz ārzemēm.

JŪRKALNE (FELIXBERG)

Jūrkalne ir neliela apdzīvota vieta apm. 55 km uz dienvidiem no Ventspils. Īpatnējs ir jūras noskalotais Jūrkalnes stāvkrasts, kas sasniedz 20 m augstumu, krasi kontrastējot ar lēzeno Ventspils, Liepājas vai Rīgas jūrmalu. Stāvkrastā redzams atsegtais zilgani pelēkais apakšmorēnas māls.

Senāk šo apdzīvoto vietu saukuši par Feliksbergu, t. i., laimīgo kalnu (felix latīniski nozīmē laimīgais). Teika stāsta, ka reiz briesmīgā vētrā kādam kuģim draudējusi nenovēršama bojāeja sabangotajā Baltijas jūrā. Kapteinis bijis vienīgais, kurš pajāvībā uz dieva žēlastību cerējis izglābties. Viņš solījies tur, kur kuģis izklūs krastā, uzcelt baznīcu. Noticis brīnums: vējš pēkšņi mainījies virzienu, un kuģis uzdzīts sēklī pie Jūrkalnes stāvkrasta. Kapteinis izglābšanās vietai devis Laimīgā kalna vārdu un tiešām tās tuvumā uzcēlis baznīcu. Vieta, kur it kā stāvējusi šī celtne, tagad atrodas zem ūdens.

ģerbonī ir attēlots vīnogu ķekars. Pret dienvidiem vērstajā Abavas senlejas nogāzē, **Sabiles Vīna kalnā**, kopš 16. gs. brīvdabā tiek audzētas vīnogas, no kurām darītais vīns hercogu laikos pat eksportēts uz ārzemēm. Sabiles Vīna kalnu var uzskatīt par pilsētas simbolu. Vīna kalns ir ierakstīts Ginesa rekordu grāmatā kā vistālāk uz ziemeļiem esošais vīna dārzs, kurā brīvā dabā audzē vīnogas. Kalna virsotne atrodas apmēram 34 metru augstumā virs pilsētas un Abavas līmeņa.

JŪRKALNE

Jūrkalne ir neliela apdzīvota vieta apm. 55 km uz dienvidiem no Ventspils. Jūras noskalotais **Jūrkalnes stāvkrasts** sasniedz 20 m augstumu, krasi kontrastējot ar lēzeno Ventspils, Liepājas vai Rīgas jūrmalu. Stāvkrastā redzams atsegtais zilgani pelēkais apakšmorēnas māls.

Senāk šo apdzīvoto vietu saukuši par Feliksbergu, t. i., laimīgo kalnu (*felix* latīniski nozīmē "laimīgais"). Teika stāsta, ka reiz briesmīgā vētrā kādam kuģim sabangotajā Baltijas jūrā draudējusi nenovēršama bojāeja. Kapteinis bijis vienīgais, kurš pajāvībā uz Dieva žēlastību cerējis izglābties. Viņš solījies tur, kur kuģis izklūs krastā, uzcelt baznīcu. Noticis brīnums: vējš pēkšņi mainījies virzienu, un kuģis uzdzīts sēklī pie Jūrkalnes stāvkrastā. Kapteinis izglābšanās vietai devis Laimīgā kalna vārdu un tiešām tās tuvumā uzcēlis baznīcu. Vieta, kur it kā stāvējusi šī celtne, tagad atrodas zem

(Baznīckalns) ar pils vietu pilsētas vecākajā, Abavas labā krasta daļā redzams vēl šodien.

1253. gadā, sadalot kuršu novadus, Kandava tika Livonijas ordenim, kas tur uzcēla fogta pili (tā tika izmantota arī kā pieceļa stacija). Pils tuvumā ar laiku izveidojās pilsētiņa. No 1617. gada līdz 1819. gadam Kandava bija pilskunga (līdz pat 1750. gadam viņš dzīvoja bijušajā ordeņa pilī) iecirkņa centrs. Tāpat kā viss novads, arī Kandava uzplauka 17. gs., kad pilsētiņā darbojās pulvera dzirnavas, ogļu dedzinātava, linu austuve un citi uzņēmumi. 18. gs. sākumā to izpostīja karš un mēris, bet 1870. gadā — ugunsgrēks. 1919. gadā Kandavai piešķīra pilsētas tiesības.

[..]

(Baznīckalns) ar pils vietu pilsētas vecākajā, Abavas labā krasta daļā redzams vēl šodien.

1253. gadā, sadalot kuršu novadus, Kandava tika Livonijas ordenim, kas tur uzcēla fogta pili (tā tika izmantota arī kā pieceļa stacija). Pils tuvumā ar laiku izveidojās pilsētiņa. No 1617. gada līdz 1819. gadam Kandava bija pilskunga (līdz pat 1750. gadam viņš dzīvoja bijušajā ordeņa pilī) iecirkņa centrs. Tāpat kā visa Kurzeme, arī Kandava uzplauka 17. gs. hercoga Jēkaba laikā, kad pilsētiņā darbojās pulvera dzirnavas, ogļu dedzinātava, linu austuve un citi uzņēmumi.

18. gs. sākumā to izpostīja karš un mēris, bet 1870. gadā — ugunsgrēks. 1919. gadā Kandavai piešķīra pilsētas tiesības.

Kandavā vērojama savdabīga apbūves īpatnība — ieejas mūra namos ir divos līmeņos, jo no ielas puses nams ir ar diviem stāviem, bet no pagalma — ar trim.

Svarīga un neatņemama sastāvdaļa ir arī pamatīgās saimniecības ēkas ar koka galerijām otrajā stāvā, laukakmeņu bruģis ielās un akmens mūra atbalsta sienas. Pie Kandavas sākas krāšņākais Abavas posms, ko 19. gs. sāka dēvēt par Kurzemes Šveici.